

Persze, ennek a keletkezése – mint mondtam – 1954-ben volt, tehát mindenki úgy kritizálja, hogy helyenként a stílus nem olyan... (*Derültség. – Tovább olvassa.*) „Figyeltem az arcokon átvonuló csalódás kesernyés vonásait, a szemekből felém sugárzó riadt pillantásokat. Éreztem, hogy itt cselekednem kell – kérdéseket tisztázni, amelyek bennem égtek, amelyek ott sötétlettek a szemek mélyén. Kérdéseket, amelyek ifjúságunk előtt évek óta megfejthetetlenül állnak, amelyek boncolásánál ilyen elutasító, kedvet és lendületet megdermesztő választ, ítéletet kaptunk. Agyamban forrongó gondolatokkal álltam fel, hiszen nekem kell helyes irányt adnom az elcsúszott vitának, nekem kell döntően leszögezmem a tagság állásfoglalását a saját életének kérdéseire vonatkozó problémáiban. Az én kötelességem – mert az ezt elváró bizalom szavazta meg –, hogy a sorsdöntő taggyűlésen én elnököljek. Szívembe nyugalom szállt, indulataim lecsillapodtak és józan, tárgyilagos hangon kezdtem el a beszédemet.”

Sajnos, ez nem történt meg –, ezért írtam meg, hogy meg kellett volna történnie. Én is gyáva voltam akkor... (*Felkiáltások: DISZ-titkár volt!*) ... nem DISZ-titkár, hanem csak elnök voltam. (*Tovább olvassa.*) „A taggyűlés nevében elutasítom azt a hangot, melyet a minisztérium részéről Geszti elvtárs ütött meg. A Basa hangja nem lehet disznóhang, mert a magyar iparművész DISZ-ifjúságának hangja volt, amely hang nagyon kilátástalan vitát folytatott. Jelenleg egy elenyésző kisebbséggel szemben. Nem lehetett »disznóhang«, mert nézzen körül Geszti elvtárs, akiket itt lát, azok mind ezen a véleményen vannak. Természetesen azután a kiforgatás után, amit Geszti elvtárs rögtönzött, saját magát meggyőzhette erről. De még ha helyesen látta volna is ezt, az a hang annak a miniszteri kiküldöttnek a hangja volt, aki mögött nem áll más, csak rideg emberi tekintély.

Mi a helyes, Geszti elvtárs? Az, ha az ember a gondolatait, amelyek benne égnek, nem meri szavakba önteni, mert retteg attól, hogy az ellenség hangjának minősítik – vagy az, ha a legkétesebb dolgot is nyíltan kimondja illetékes helyen – és azt hiszem, hogy a DISZ-taggyűlés elég illetékes hely –, nem félve attól, hogy letaglózzák, hogy »disznóhang«-nak minősítik, mert azok, akik döntő véleményt mondanak, a mi sorsunkért, a mi hazánkért küzdenek. Azok az emberek nem elfogultak, nem az indulatok behatása alatt állnak, hanem tudják, érzik a tömegek életét, benne élnek a tömegek problémáiban, hiszen azért vezetők. Azok az emberek pedig, akik vezetni akarják a tömeget, a lelkesedés lázában kell hogy égjenek – és nem olyan, a lelkesedést, aktivitást letörő hangulatban, amelynek mondatait Geszti elvtárs szájából hallottuk. A tömeggel csak egyenesen, nyíltan lehet beszélni –, azzal a feltevással, hogy velük egyenlő, józan eszű emberekhez beszélnek, akik épp olyan okosan el tudják dönteni a kérdéseket, mint a vezetőemberek. A mi iparművész-ifjúságunk már felnőtt, meglelt emberekből áll, akiknek véleményük van, helyes meglátásuk és hazát építő

munkaszeretetük, amelyet elfojtani nem lehet. Tévedhetünk sokszor, mert az ifjú lángolás sokszor meggondolatlanságot eredményez, mert gyorsan és még ma szeretnénk mindent megcsinálni, rohanni, száguldani, pótolni mindazokat a mulasztásokat, amelyeket évszázadok elnyomói eredményeztek.”

HEGEDŰS B. ANDRÁS: Az volna a javaslatom, hogy a felszólaló adja be ennek a faliújságcikknek a szövegét, és azt csatoljuk a jegyzőkönyvhöz, mert ennek a terjedelmes cikknek a felolvasása hosszú időt vesz igénybe, viszont még sokan akarnak hozzászólni. Azt hiszem, hogy a lényeg elhangzott már...

SZABÓ JÁNOS: Nem, ez a lényeg most következik!

HEGEDŰS B. ANDRÁS: Ez mindenesetre meglepő, mert az ember azt hitte, hogy a lényeg elhangzott már...

SZABÓ JÁNOS: Felteszem a kérdést, hogy az ankét megszavazza-e, hogy felolvassam? *(Felkiáltások: Igen!)* Az ankét döntött. *(Tovább olvassa.)* „Az ifjúságnak ezt az erejét kellene helyes mederbe terelni vezetőinek, de nem olyan nézetel, amelynek szele Geszti elvtárs hideg szavaiból megcsapott. Szeretném, ha Geszti elvtárs elmondaná, mit gondolna akkor, ha mint iparművész-hallgató élte volna át a következő eseményeket.

Hosszú, lázas munka boldog tervezgetése után megszületett a beadványunk, amely a nyilvánosság elé került az egy hónappal ezelőtti DISZ-taggyűlésen. Általános helyeslés fogadta minden pontját, csupán Rozs elvtárs javasolt egy módosítást, hogy ne az Iparművész Ifjúsági Szövetség nevet viselje, hanem a Képző- és Iparművész Szövetség keretein belül legyen iparművész ifjúsági tagozat.

A taggyűlés egyhangú lelkesedéssel elfogadta ezt a javaslatot. Az Iparművészeti Tanács részéről Rozs Endre és Kiss Roóz Ilona elvtársak voltak jelen, akik nagyszerűnek, helytállónak találták kezdeményezésünket – és azt hiszem, hogy ők, mint az Iparművészeti Tanács tagjai, elég jól látták a kinti iparművészetben dülő helyzetet, és nem mondtak elsietett, meggondolatlan véleményt. Rozs elvtárs akkor ígéretet tett, hogy ma tájékoztat bennünket a már elintézett pontokról, és a folyamatban lévőről is. Rozs elvtárs ma nincs itt, sem Kiss Roóz Ilona elvtársnő. És az az érzésem, hogy vagy bebizonyították nekik, hogy a beadványunkban nincs semmi realitás, azok, akik most nekünk is be akarják bizonyítani – vagy pedig nem éreztek elég erőt ahhoz, hogy a mai hanggal szembeszálljanak, és velünk együtt folytassák a harcot ügyünk győzelméig. Mindezek ellenére mi bízunk Rozs elvtársban és Kiss Roóz Ilona elvtársnőben, hogy kimondott véleményükhöz hűek maradnak.

Még egy kimondott véleményben szeretnék bízni, amely Nonn György, a népművelési miniszter első helyettesének⁴⁰ szájából hangzott el a művészeti főiskolák küldötteinek értekezletén, ahol a küldötteken kívül jelen volt Kenyeres Ágnes elvtársnő⁴¹ és a DISZ Központi Vezetőségéből három kiküldött. Amikor Buzás elvtárs ismertette beadványunkat, Nonn elvtársnak, aki addig még nem hallotta, felcsillant a szeme és a következőket mondta: „Ez a mi ifjúságunk egyik ragyogó kezdeményezése, ami nekünk, politikusoknak ad igazat az írókkal szemben,⁴² kik az elmúlt hetek sajtójában pesszimiztikusan taglalták, hogy fiatalságunkból kiveszett a kezdeményezés...”

HEGEDŰS B. ANDRÁS: Elismerem, hogy a lényeg most jött!

SZABÓ JÁNOS: „...és lagymataggá vált. Ez a beadvány azt mutatja, hogy kormányunk számíthat az ifjúságra, mert nemcsak dolgozni akar, hanem újat, nagyszerűt létrehozni, bontogatja szárnyait. Elvtársak, mi helyeseljük az iparművész ifjúság kezdeményezését és támogatni fogjuk. Mozgassanak meg minden illetékes szervet, nyissák ki a szájukat. Ha az ajtón kidobják valahol, menjenek be az ablakon, de ne torpanjanak meg. Ha valahol szükség van rám, hívjanak engem, hiszen én nagyon szeretek az ifjúság között tartózkodni.”

Erre a taggyűlésre Nonn elvtársat is hívtuk, de nincs közöttünk. Vajon Nonn elvtárs véleménye is megegyezik Geszti elvtárs véleményével? Ha nem, akkor mit gondoljunk? Nonn elvtárs előtt talán még sötétebb színben ecseteltem iparművészetünk helyzetét, és egyáltalán nem volt azon a véleményen, amelyet Geszti és Schubert elvtársak hangoztattak, hogy ez túlzott pesszimizmus. Azt mondotta, hogy a problémákat élesen kell felvetni, nem szépítve, hanem úgy, ahogyan a valóságban vannak. Mi úgy érezzük, hogy mindent ennek a gondolatnak a jegyében építettünk fel. Célunk nem a pesszimizmus mélyítése, hanem a kérdésnek velejében való megoldása. A jelen pillanatban azért is megtorpantottak minket, mert még nem látjuk át a valóságos helyzetet, éppen a távollevők miatt. Ezért a taggyűlés nevében hadd említsem meg mindazokat a vádakot, amelyek ellenünk elhangzottak. A harcot tovább folytatjuk, mert az igazságot a mi oldalunkon érezzük.”

Ennyit a faliújságról. (*Taps.*)

⁴⁰ Nonn György (1918–) kommunista politikus, 1952–1956 között népművelési miniszterhelyettes, 1956. február 18. és november 15. között legfőbb ügyész.

⁴¹ Kenyeres Ágnes, 1956-ban az MDP Központi Vezetőségének politikai munkatársa művészeti ügyekben, 1956 után a Magyar Életrajzi Lexikon főszerkesztője.

⁴² Nonn György e megjegyzésével a két ellenzéki értelmiségi csoportot akarta összeugrasztani.

A DISZ Központi Vezetősége egyetértett velünk és támogatást ígért. Ígéretét nem tartotta meg. Miért? A *Művelt Nép*⁴³ kiküldött munkatársa túlradó szívvel szólt hozzánk, de a sajtó némán hallgatott, hasonlóképpen a *Szabad Ifjúság*⁴⁴ is. Miért, miért és miért? Azért, mert két évvel ezelőtt más volt a politikai helyzet?

Napjainkban is van egy hasonló fájó kérdésünk, bár most már idejét múlta. Pár héttel ezelőtt, amikor a Textil Alkotó Közösségben az iparművészet helyzetéről megbeszélést tartottunk, Erdős Péter elvtársat is meghívtuk, a cikk azonban azóta sem jelent meg. Lehet-e csodálkozni ezek után, hogy az ifjúság hite megingott, hogy nem hisz abban, hogy azok, akik a Sztálin–Rákosi-féle politikát kiszolgálták, helyükön maradva folytathatják tovább megcsalt nemzetünk irányítását? (*Taps.*) Az ifjúság nem felejtí el a komédiás-kort, amikor mindenki alakított, mindenki mindenkiben kétkedett, amikor rettenetes tragédiák játszódtak le a falak mögött, amikor a rettegés belopódzott az emberek szívébe, és a tízmillió közül senki sem tudta, hogy mikor és miért kerül rá sor, mikor megy érte egy gépkocsi, amely sohasem viszi vissza, vagy ha igen, nagyon csendes, szótlan ember lesz belőle. (*Taps. – Felkiáltások: A Főiskolán is megtörtént!*) Igen, egy halottja van a főiskolának⁴⁵. Az ifjúságot megcsalták az elmúlt években és most, amikor bálványszobrok omlanak és a dogmatizmuskorszak szörnyű titkai napfényre kerülnek,⁴⁶ most, amikor nyíltan temet az ország,⁴⁷ ökölbe szorul ennek az ifjúságnak a keze, gyűlöli önmagát, gyűlöli vakságát, közömbösségét, siratja megcsúfolt álmát, szégyenli gyávaságát és kiutat keres. Napfényt, igazságot, a magyar föld talajából, népünk gondolatvilágából fakadó igaz szocializmust! Jövőt akar építeni, jóvátenni e kor szörnyű bűneit és félretenni az útból azokat, akik még ma is képesek az ifjúság megmozdulását antidemokratikusnak nevezni és sztálini métellyel mérgezni állami életünket! Az ifjúság sokszor követ el hibát, de aljasul gyilkolni nem fog soha. Hibát pedig csak akkor követ el, ha van véleménye és ha van olyan demokrácia, amely vélemény-nyilvánítását szabadon, elhallgattatás, cenzúrázás nélkül biztosítja. A rettegés, a terror kora lejárt. Itt az ideje, hogy a magyar ifjúság magára találjon és hogy fokozottabban folytassa a

⁴³ Kulturális hetilap, főszerkesztője ekkor Erdei Sándor.

⁴⁴ A DISZ központi napilapja, főszerkesztője Csatár Imre.

⁴⁵ László Irén növendéket 1950-ben letartóztatták, titkos perben vélhetően elítélték, a váci börtönben halt meg.

⁴⁶ Utalás Ny. Sz. Hruscsovnak az SZKP XX. kongresszusán, 1956. február 25-én elhangzott „zárt beszédére” Sztálin bűneiről.

⁴⁷ Utalás Rajk László és társai 1956. október 6-án lezajlott, tömegtüntetés számba menő temetésére, amit további, ártatlanul kivégzett áldozatok nyilvános temetése követett.

DISZ azt a munkát, amelyet a Petőfi Kör keretén belül megkezdett és amely visszaadhatja az elvesztett bizalmat a DISZ-nek.

A jövőre vonatkozólag pedig Bruno Jasienskit⁴⁸ idézem: „Ne félj ellenségeid-től! A legrosszabb esetben meggyilkolhatnak. Ne félj barátaidtól! A legrosszabb esetben elárulhatnak. Félj a közömbösöktől, mert az ő hallgatólagos beleegyezésükkel létezik a földön gyilkosság és árulás.”

Félj a közömbösöktől, akik állami irányításunk minden vonalán ott voltak és talán még ma is ott vannak, akik mindenről tudtak, de lélektelen szemük túlnézett az emberi élet meggyalázásán és minden véren, szennyen keresztül csak egy volt a fontos: pozíciójuk megtartása. (*Nagy taps.*) Félj a közömbösöktől, akik az elmúlt évek harcai alatt a mi soraink között is ott voltak, akik mindig „jó fiúk” akartak maradni, megvárni, hogy ki lesz a győztes, és csak akkor odaállni, amikor már nem kell felelősséget vállalni. Félj a közömbösöktől, és tisztítsd ki őket soraid közül, hogy egyszer már véget érjen a gyilkosság és az árulás. (*Taps.*)

KESZEGH ISTVÁN: Kedves elvtársak! Elnézést kérek, amiért még egyszer szót kértem. Egy pár mondatot szeretnék mondani. Hozzászólásom után következett a szünet. Többekkel beszélgettem a szünetben, és abból, ahogy igenelték, illetőleg tagadták hozzászólásomat, úgy láttam, hogy hozzászólásomat mind a két fél félreértette.

Szót emeltem azért, hogy a restaurátor is művész, és nem lehet egyetérteni azzal az állásponttal, hogy a restaurátor nem művész. Nem tudom, hogy mi most a múzeumi főosztály álláspontja, de tudom, hogy mi volt az álláspontja egy évvel ezelőtt vagy több mint egy évvel ezelőtt. Amikor az egyik képzőművész-restaurátor, művészeti főiskolát végzett ember alkotószabadságot kért, rövid két hetet, azzal az indoklással utasította vissza kérését, hogy a restaurátor nem művész. Egyrészt tehát ez ellen emeltem szót.

Másrészt pedig egyesek úgy értelmezték, hogy egy kalap alá veszem a pár hetes, úgynevezett restaurátor-tanfolyamot végzetteket a főiskolát végzettekkel. Nem veszem őket egy kalap alá, sőt, helytelenítenem kell, amennyiben még mindig együtt szerepelnek.

Ami pedig a textilrestaurálás kérdését illeti, nem beszélek sem Schubert elvtársnő mellett, sem ellene. A restaurátor: művész. Művészi munkája nélkül a tudományos dolgozó sem tud dolgozni. A múzeumi anyagot nem lehet életre

⁴⁸ Bruno Jasienski lengyel író (1901–1939), hazájában a futurista művészeti áramlat egyik vezéralakja. 1929-ben áttelepült a Szovjetunióba, 1937-ben koholt vádak alapján elítélték, büntetőtáborban halt meg. 1956-ban rehabilitálták.

kelteni az ő technikai tudása, művészi meglátása nélkül. Van azonban egy pont, amelynél tovább menni már nem lehet. Ezt szerettem volna elmondani. (*Taps.*)

JURIS IBOLYA: Elsősorban azért akarok hozzászólni, mert személyemmel kapcsolatban igen sok probléma merült fel. (*Derültség.*)

Úgy érzem, hogy sem a főiskolán, sem a főiskola elvégzése után nem voltam Liebling,⁴⁹ akit segítettek, ajánlottak, és akinek az útját olyan nagyon egyengették volna. (*Felkiáltások: Nem áll!*) A főiskoláról kikerülve kézfestéssel próbálkoztam, tekintettel arra, hogy a nyomótanszéken végeztem mint nyomottanyagtervező. Három bizonyítványi sállal indultam el: ez volt pályafutásom nagy kezdeti lendülete, tekintettel arra, hogy az, amit ígértek, tudniillik, hogy az Operaházba fogok kerülni mint ruhaanyagfestő, megdőlt, mert nem volt státus.

A többi kartársnő, akik akkor végeztek, és Szuppán Irén, állásba jutottak. Nekem még szövetkezeti vonalon sem jutott állás, de felajánlották, hogy a Kistextben esetleg elkezdhetek dolgozni tervezőként. Megmondom őszintén, hogy megszerettem a kézfestést, és azt gondoltam, hogy megpróbálok valamit önállóan kezdeni vele. Ez az önálló kezdés indult el a három sállal. Másfél évig dolgoztam egyedül. Senki sem törte még előttem ezt az utat, a többiek állásban voltak.

Szupiék – Szuppán Irénék – másfél év után elkezdtek megvalósítani elveiket, elképzeléseiket. Megpróbáltak egy kis munkaközösséget szervezni. Elmondották már, hogy milyen nehézségekkel küzdöttek. Nekem viszont másfél évi előnyöm volt azzal, hogy kirakatban szerepeltem, mert akkor Gonda Zsuzsán kívül senki sem dolgozott iparművészeti boltban. Igyekeztem nagyon reális árakat szabni, amit bizonyítani tudok azzal, hogy a kontúros, kézfestésű kendőkért kb. kilenc forintos órabér jön ki. Másként nem lehet tartani a konkurenciát a kinti minőségi kendők tekintetében, csak akkor, ha a legalacsonyabb árat igyekezett elérni az ember. De nem is ez a lényeg. A lényeg az, hogy másfél évi előnyöm volt a kirakatban. Megismertek, hogy van egy főiskolát végzett ember, aki más utat próbál keresni. Csak ezután indult az az alkotóközösség.

Most akarok rátérni erre a kérdésre. Az egyik vádpont az volt, hogy a zsűriben a magam előnyére használom ki azt a helyzetet, hogy a zsűribe meghívtak. Amikor az alkotóközösség elindult, és az alkotóközösség munkáinak zsűrizésénél ott voltam – úgy érzem, sohasem sújtottam őket azzal, hogy versenytársaimnak néztem volna őket –, annyival is inkább, mert nem vagyunk versenytársak,

⁴⁹ Liebling (német): kedvenc.

hiszen ez a terület nem ezt a pár embert, aki ezzel foglalkozik, hanem sokkal többet is elbír.

És hogy még hozzászóljak a zsűrizés kérdéséhez: az úgynevezett szakosztályi titkári idők alatt – és főleg az utóbbi zsűrizésekre vonatkozik az, hogy leginkább akkor lettek sújtva – nemcsak, hogy nem sújtottam őket, de én magam a bolt és a Csók Galéria sálellátásától is elálltam, nemcsak azért, hogy nekik teret engedjek, de egészségileg sem bírtam. Mindenki tudja, aki kénsavval dolgozik, hogy az nem olyan dolog, hogy reggeltől estig lehet vele foglalkozni anélkül, hogy az ember ne sínylené meg. Tehát: az önmagam sikerét nem igyekeztem előrevinni azzal, hogy őket elnyomjam, annál kevésbé, mert egy évvel ezelőtt, amikor harmadszor volt kénsavmérgezésem, beszéltem Szupival, és mondtam neki, hogy szeretném, ha a bolt ellátásában a folyamatosság megmaradna, mert szükség van arra, hogy továbbra is folyamatosan kapjanak sálakat. Pillanatnyilag az a helyzet, hogy bár elfogadtak tőlük a bolt számára is sálakat, ők nem vitték be azokat, pedig most is Szegednek kellett volna szállítani, de ők nem vitték be, lehet, hogy azért, hogy ezen az ankéton felhozzák. László Sára mondta, hogy még mindig nem kapták meg az anyagot... *(Közbeszólás: Milyen anyagot?)* ... Szegeden is van iparművészeti bolt, Szeged ellátására. *(Közbeszólás: Biztosan szórakozásból nem hozzák!)* Majd rátérek.

Annyival is inkább csodálkozom azon, hogy ők állítólag miattam nem tudnának érvényesülni, mert ezt nekem sohasem mondták a szemembe – nemcsak azért nem, mert félfüllel visszajött volna, hogy volt-e rá okuk vagy nem –, de azt mondták, hogy ezen az ankéton is azért fognak felszólalni, hogy ők meg vannak elégedve, mert kialakították a maguk útját és anyagilag nem szenvednek szükségét. *(Zaj.)* Annyival is inkább elhittem ezt, mert a fiatalok munkaközösségének az utolsó negyedévi forgalma 332 000 forint volt. *(Közbekiáltások: Mennyi abból az anyagár?)* Nem tudom, hogy ez hogyan jön ki, és mint van ez a munkaközösség, hogy egyes művészek 5-600 forintot keresnek, – de ha ilyen forgalom mellett 5-600 forintot keresnek, akkor azt mondom, hogy itt valami nem stimmel, mégpedig azért, mert 12 ember van, és egy emberre 32 000 forint jut. Tudom, hogy anyagköltség is van – de azért valami csak marad. *(Közbeszólás: Leszállított árak vannak!)* Akkor ezen kell vitatkozni és ezen kell változtatni. *(Zaj.)*

SZUPPÁN IRÉN: Nagyon személyi vonalra tereli Juris elvtársnő a felszólalását. Úgy érzem, hogy nem értette meg a lényegét, ha ilyen problémát csinál belőle. Neki most mint a Szövetség egyik vezetőségi tagjának kell állást foglalnia, és nem ennyire személyi vonalra terelni a dolgot. *(Taps.)*

JURIS IBOLYA: Igazat adok Szuppán Irénnek, hogy mint a Szövetség egyik vezetőségi tagjának kellene állást foglalnom, – de itt nem a Szövetség egyik tagjáról volt szó, hanem Juris Ibolyáról, és aki tárgyilagosan végighallgatta a dolgot, az előtt úgy tűnhetett fel, hogy csak Juris Ibolya csinált képeket, Juris Ibolya dolgai futnak, és ő elnyomja a többieket, akik nem tudnak érvényesülni. Ez így jött ki.

A zsűri problémára vonatkozóan azt szeretném mondani, hogy azokat a képeket, amelyekről szó van, előtte megnézzük az alkotó munkaközösség tagjaival, és nem hiszem, hogy ne emlékeznének rá: azt mondtam, hogy széles skálájúak, és helyes, hogy ilyen sokoldalúan közelítik meg a problémát. A képek zsűrizésénél nem voltam jelen. Ez nem védekezés, mert ez nem véletlenül történt. Akkor hívtak ki az alkotóközösség tagjai, Szuppán Irén személyesen, akik sérelmük miatt le akarták tiltani a zsűrit, és ez alatt folyt a képek zsűrizése... (*Közbekiáltások: Negyvenkét perc alatt negyven kép! – Zaj.*) ... és én is közöltem, hogy helytelenítem, hogy nem engedünk többet bemutatni, mert egyikünk sincs ebben a műfajban a csúcson, mindegyikünk keresgél – tehát jó pár képet lehetett volna ott még bemutatni. Nem tudom, hogy mennyiben tudtam volna megváltoztatni jelenlétemmel a zsűri véleményét, de tény, hogy előtte és utána is ez volt a véleményem, és erről beszéltünk. (*Közbeszólás: Egyedüli szakember voltál!*) Ezt hangoztatják, hogy egyedüli szakember voltam, de nem voltam jelen a képek zsűrizésénél. (*Közbeszólás: Akkor miért zsűriznek szakember nélkül?*) Ez megint olyan probléma, amit meg lehet tárgyalni. Lehet követelni szakembereket a zsűribe, és meg is lehet ezt valósítani.

HEGEDŰS B. ANDRÁS: Ezért vagyunk itt!

REDŐ FERENC: Most itt követeljük!

JURIS IBOLYA: Nem hiszem, hogy ha ezt követelik, akkor ne valósulna meg.

ERDŐS PÉTER: Kérdezni szeretnék valamit. Ha jól értettem, negyven faliképet zsűriztek úgy, hogy egyetlen szakember sem volt ott? Mi a véleménye, elvtársnő: ez igazság vagy nem?

JURIS IBOLYA: Nem volt helyes. (*Zajos közbekiáltások.*) Sőt, tovább megyek, én nem azt a zsűrit akartam elmarasztalni mint olyat. De sajnálatos, hogy a kézi festett anyagnál – még akkor is, ha ott vagyok – csak egy személyt képviseltem volna, márpedig jól tudjátok, hogy ez mit jelent a szavazásnál, hiszen annak az egy személynek csak egy szavazata van. Azt ne tagadjátok le, ami igaz. (*Közbeszólások: Kérdeztem, hogy Juris elvtársnő dolgait ki zsűrizi, ha nincsen*

szakember? Hogyan kerülnek azok az iparművészeti boltba?) Hát éppen szakember van, például Molnár Béla⁵⁰ személyében, aki sajnálatosan azon a zsűrin, ahol ezek a képek voltak, nem volt jelen. Molnár Béla véleményét, mint szakemberét, el tudom fogadni.

Ami a szakosztályi titkári dolgot illeti: komoly dolog egy szakosztályi titkári funkció, ahogyan azt a működésem alatt is észrevettem. Viszont az is igaz, hogy legtöbbször, amikor valakit megválasztanak ilyen funkcióba... (*Közbekiáltás: Kineveznek!*) Nem, – tudniillik az a helyzet, hogy a szaktitkárt nevezik ki, míg a szakosztályi titkárt a szakosztály tagjai választják. Tehát: megválasztottak. Megmondom őszintén, hogy akik akkor ott voltak, és beszéltek velem, azok nagyon jól tudják, hogy nem nagyon örültem neki... (*Közbekiáltások: Nem kellett volna elvállalni!*) Ez is igaz. Nem azért nem örültem neki, mintha attól féltem volna, amit nekem akkor mondtak például a festők, grafikusok, hogy: „Milyen hülye vagy, hogy elvállalod – szó szerint így mondták –, mert a végén úgyis kinyírnak.” Tény az, hogy nem szoktam megfutamodni. Úgy éreztem, hogy ha egyszer rám esett a választás – egy fiatalra esett a választás –, akkor a legjobb öntudattal és a legjobb akarattal kell helytállnom. Úgy éreztem, hogy az adott helyzetben, az adott körülmények között igyekeztem megfelelően dolgozni. Amennyiben ez nem volt megfelelő, nagyon egyszerű az ügy – hiszen ez nem bérelt hely –, majd választanak jobbat helyettem, aki igyekszik jobban dolgozni.

Mindenesetre én annyit szeretnék mondani: akárki fog utánam jönni, amennyiben segítségére lehetek azokkal a tapasztalatokkal, amelyeket eddig szereztem, azt meg fogom tenni. Amennyiben nem lehetek segítségére, akkor természetes, hogy nem. Nem hiszem azonban, hogy az egész szakosztályi munka – itt nem csupán az én munkámról van szó – annyira eredménytelen lett volna az új választások óta... (*Közbekiáltások: Itt az eredmény!*) Itt az eredmény? De egyet ajánlok: mielőtt megindítják, illetve megindítjuk – mert sohasem szoktam magam semmiből sem kivonni, és legalább olyan fontosnak tartom a fejlődést, mint ti – tehát: mielőtt megindítjuk az új, friss szakosztályi, illetve iparművészeti életünket, az eddigi tapasztalatokra próbáljuk építeni, majd értékeljük ki és értékeljétek ki, hogy eddig mi volt a pozitívum, és úgy gondolom, hogy akkor bizonyára alaposabban és sokkal tervszerűbben tudjátok és tudjuk megtenni a további lépéseket.

És még egyet szeretnék mondani. Ezt azért merem így mondani, mert amikor arról beszélünk, hogy: Iparművészeti Tanács, akkor arról beszélünk, hogy: Juhász

⁵⁰ Molnár Béla (1904–1971) textiltervező, az Iparművészeti Főiskola tanára, a nyomottanyag-tervező tanszék vezetője.

László,⁵¹ Rozs Endre, Kiss Roóz Ilona meg a bizottsági tagok; amikor arról beszélünk, hogy Képzőművészeti Alap, akkor Szilárd elvtárs mellett az Alap vezetőségi tagjairól beszélünk, akik között Schubert elvtárson kívül bent van Gorka Géza;⁵² amikor arról beszélünk, hogy lektorátus, akkor Molnár Béla és Domanovszky György van ott – és amikor arról beszélünk, hogy idősebbek és fiatalok problémája... (*Közbekiáltás: Nem arról beszélünk!*) ... azt nem lehet úgy elintézni, hogy ezek menjenek, hanem ki kell értékelni, hogy hogyan dolgoztak. (*Közbekiáltás: Azt csináljuk!*) Nem, bizonyára ők nem is akarják, hogy ezt folytassák, akkor, ha a tagság nem ért egyet azzal, amit ők csinálnak. De azért teljes egészében nem lehet elvetni az idősebb művészek munkáját... (*Közbekiáltás: Mellébeszél! Arról számoljon be, hogy mit tett az ifjúság érdekében?*) Az természetes. (*Közbekiáltás: Mi a természetes?*) Hogy mindent az ifjúság érdekében.

SZUPPÁN IRÉN: Nem fiatalok és öregek, hanem iparművészek és a szövet-ség.

JURIS IBOLYA: Értem. Nem akarok ebből „fiatalok és öregek” problémáját csinálni – és nem is kell ezt csinálni. De éppen azért, mert nagyrészt azok vannak, mégiscsak azoknak a munkájára kell építeni.

ROZS ENDRE: Kedves elvtársak! Szeretnék válaszolni Szabó János elvtársnak arra a kérdésére, hogy mi lett az 1954. december 14-én átadott határozati javaslattal.

Annak idején, közvetlenül a Képző- és Iparművész Szövetség közgyűlése előtt, részben Juhász, részben Schubert elvtárssal átbeszéltem ezt a határozati javaslatot. Mind a ketten azt mondták, hogy a közelgő közgyűlés a határozati javaslatban felvetett problémákat megoldja.

Azt a véleményemet, amelyet én a DISZ-taggyűlésen kifejtettem, Schubert elvtárs nem tette magáévá, de erősebb vita nem alakult ki ebben a kérdésben kettőnk között. Erre a kérdésre azért szeretnék utalni néhány szóval, mert sokan vannak a hallgatók között olyanok, akik az akkori időkben Schubert elvtárs és közöttem fennállott viszonyt nem ismerik.

Engedjék meg, hogy rendkívül röviden utaljak arra a harcra, amelyet 1951-ben mint a pártbizottság elnöke Schubert elvtárssal szemben vívtam, és amely harc

⁵¹ Juhász László (1906–) belsőépítész, a Népi Iparművészeti Tanács titkára, 1950–1956 között az Iparművészeti Főiskolán belsőépítészeti szakon docens.

⁵² Gorka Géza (1894–1971) keramikus.

körülbelül azokat a követeléseket vitte a pártbizottság részéről, amelyekről itt ma beszéltek. Ezt a harcot akkor a párt Központi Vezetőségének agit-prop. osztályáról Rényi elvtárs,⁵³ a minisztérium részéről pedig Kenyeres elvtársnő a közömbösség és a teljes negligálás mocsarába fullasztotta. Ezt követően sohasem volt alkalmam és – meg kell mondanom – bátorságom arra, hogy ezt a kérdést még egyszer felvessem. Nem személyi pozíciómat, személyi munkámat féltettem, de a végzett nyomottanyag-tervezők közül Juris Ibolyán kívül egyetlenegy tag sem került a Szövetségbe; Hübner Aranka, a könnyűipar kiváló dolgozója ma is tagjelölt; Szuppán Irén több kiállításon bizonyította be tudását, de a legutóbbi közgyűlés után megválasztott vezetőség nem javasolta tagnak, majd az azt követő szakosztályi ülésen öt ízben szólaltam fel, míg a tagság többsége a felvétele mellett döntött. Ennek ellenére a szakosztály többségének ez a határozata több mint egy év óta nem emelkedett érvényre. Ezeket a dolgokat azért kívántam megjegyezni, hogy dokumentáljam: abban az időben nem láttam alkalmasnak e harc újrafelvételét. Mint abban az időben és egészen a legutóbbi hónapokig a szövetségi munkában félreállított ember: nem mertem vállalni ennek felelősségét. Azzal fejezem be ezt a gondolatot, hogy szeretném, ha bármely tanártársam vagy bármely fiatal művész előállna és kimutatná, hogy ő a későbbiekben vállalta azt a harcot, amelyet én 1951-ben mint a főiskolának egyetlen tanára vállaltam. (Taps.)

ENGELSZ JÓZSEF: Szeretném röviden elmondani Rozs elvtársnak, hogy igenis vállalták ezt a harcot. Rozs elvtárs azt kérdezte, hogy merte-e vállalni valaki ezt a harcot. Hát mertük. Ez az ankét tanúskodik arról, hogy volt, aki vállalta. Sajnos, nem a tanárok közül, mert érdekeik – úgy látszik – nem így kívánták. (Taps.)

ROZS ENDRE: Csak egy dátumbeli differencia van: 1951-ben nem vállalták rajtam kívül. 1956-ban más a helyzet.

ERDŐS PÉTER: Csak egy mondatot! Kötelességemnek tartom tájékoztatni önöket arról, hogy Kenyeres elvtársnő a legnehezebb időkben, a Rákosi-féle

⁵³ Rényi Péter (1920–) nyomdász, újságíró, szerkesztő, 1948–1954 között az MDP KV agit-prop. osztályának munkatársa, 1954–1956 között a *Szabad Nép* kulturális rovatának, majd titkárságának vezetője, utóbb a *Népszabadság* főszerkesztő-helyettese. Az I. Iparművészeti Kiállításról ő írt nagy terjedelmű kritikát (*Szabad Nép*, 1952. aug. 17.).

terror utolsó szakaszában, a Petőfi Kör betiltása⁵⁴ idején és már azelőtt is a legbátrabban, kommunistához méltó, magas erkölcsi szinten állt ki a haladásért. Ez hozzátartozik az igazsághoz. (*Taps. Felkiáltások: 1955-ben!*)

ROZS ENDRE: Azt hiszem, hogy Kenyeres elvtársnőt én régebben ismerem, mint az elvtárs. Nincs okom és módom arra, hogy kommunista érdemeitől megfosszam, de meg kell állapítanom, hogy 1951-ben közömbös álláspontot foglalt el ezzel a kérdéssel kapcsolatban és ezt bármikor, a párt Központi Vezetősége előtt is tanúsítom. (*Erdős Péter: Sztálinista volt 1951-ben!*)

KIRÁLY JÓZSEF: Tisztelt Vitaülés! Tágítani szeretném a vitaest témakörét. Az iparművészet napjainkban nemcsak és nem elsősorban a régi akadémikus iparművészet fogalmai szerint létrehozott, megformált tárgyak, ötvösmunkák, kézfestésű textilek, kerámiák, porcelán szobrocskák, gobelinek és egyedi bútorok összességét jelenti, hanem mai, új formájában az iparművészet világszerte egyre inkább az összes használati eszközök józan, gazdaságos megformálását, esztétikus kialakítását jelenti. Egyben értjük alatta a modern anyagok és technikai eljárások alkalmazását és felkutatását is. Az iparművészet akkor töltene be hivatását, ha ezeket a fenti szempontokat összefogottan, egységesen megoldaná. Ha ilyen kibővített szemlélettel mérjük végig azt az utat, amit országunk 12 év alatt megtett, siralmas képet nyerünk. Az 1946-47-48-as évek haladó törekvéseit leszámítva, az egész terület határozott visszafejlődést tükröz. Kevesen hittek az elmúlt évek kiagyalt művészetelméletei által létrehozott alkotások valódi értékében, és ezek nem is tükrözték a reális igényeket.

Ennek az akkori kiagyalt, egyesek művészet szemléletén és részben anyagi érdekein átszűrt, marxistának kikiáltott művészeti felfogásnak bőven akadtak pártolói és hirdetői. Ezek kihasználták az ország gazdasági és politikai vezetőinek a mi szakterületünk kérdésében megnyilvánuló tájékozatlanságát és saját nézeteiket erőszakosan marxista párt- és néphű, megtámadhatatlan törvényként akarták egyeduralkodóvá tenni. Egyébként, hogy ne unatkozzunk és ne bírjuk követni, illetve megbírálni a pillanatnyilag hirdetett álláspont helytelenségét, dogmatikus tévedéseit, félévenként, adott esetekben akár hónaponként is, ugyanilyen eréllyel teljesen új, az előbbinek akár homlokegyenest ellentmondó újabb elmélettel

⁵⁴ Utalás a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1956. június 30-i határozatára, amelyben a sajtóvitát követően elítélték a Petőfi Kör tevékenységét. A felszólaló megállapításával ellentétben tényleges betiltásra nem került sor, és a Kör 1956 szeptemberében folytatta tevékenységét. (*Partizántalálkozó – Sajtóvita, A Petőfi Kör vitái hiteles jegyzőkönyvek alapján, IV. – Múzsák–1956-os Intézet, Bp., 1991. Lásd a Függelékben közölt dokumentumokat.*)

traktálták mind a főiskolai fiatalságot, mind a tájékozatlan, művészetpolitikai kérdésekben járatlan, laikus minisztériumi vagy más gazdasági vagy politikai vezetőket. Emlékezzünk ezeknek az egyesek által kiagyalt művészetelméleteknek gyerekes és hozzá nem értő ismételtetésére a Népművelési Minisztérium főiskolánk fölé rendelt instruktorai⁵⁵ részéről (például Palásti vagy Antal⁵⁶ elvtársak hozzászólásaira).

Ezeket a hónapoként ismertetett, széteső elméleteket az aktuális politikai események frázisaival indokolták, és akik a különböző szakterületekről ellenvéleményt mertek bejelenteni, arra ráfogták, hogy idealista, szubjektivista, individualista, reakciós, titóista, hazaáruló, destruktív, dekadens, formalista és kozmopolita. Ki tudná felsorolni a jelzők és frázisok tömegét? Ezeket egyszerűen ellenségként kezelték. Számptalan fiatalt, akiben ezzel a koholt és minden művészi erkölcsöt, józanságot és szabadságot tipró elmélettel szemben felmerült egy őszinte, nyílt, valós igények kielégítését célzó törekvés és akik ezt a véleményüket valamilyen formában nyilvánították is, megindult az előbb említett módon a megbélyegzés és megtorlás, gúzsbakötés lavinája; hazafiatlan, osztály- és pártellenes volt minden olyan út és szellem, amely nem egyezett az akkor hivatalosnak hirdetett Schubert-féle művészeti politikával. (*Taps.*) Jogos az a kérdés, ha politikai és gazdasági vonalon, irodalomban, zenében, képzőművészetben a személyi kultusz és a hozzá kapcsolódó, azt fenntartás nélkül kiszolgáló politikusokat, művészeket, művészeti írókat felelősségre vonják és követelik, hogy megújuló szellemi életünk területéről tűnjenek le, akkor a mi területünkön is adják át helyüket ezek az emberek azoknak, akik iránt az egész szaktársadalom és a fiatalság részéről is összehasonlíthatatlanul több megbecsülés, bizalom és tisztelet él, mint azok iránt, akik ennek a félresikerült, kátyúba jutott szakterületnek éveken keresztül nemcsak passzív követői, hanem okozói, támogatói és erőszakos végrehajtói voltak.

Ha végignézzük azoknak az iparcikkeknek sorát, amelyeket az áruházainkban ma megvehet dolgozó népünk, azok minősége, formája, megjelenése többségében nem tükrözi azt az utat, amit országunk az elmúlt évek során politikai és gazdasági vonalon megtett. Nagyrészt ízléstelenek a világítótestek, csillárok a Keravill szaküzletekben. A különböző textilanyagok, függönyök, szőnyegek, bútorhuzatok még mindig nagyrészt tíz-húsz éves minták alapján, rossz minőségben készülnek. Gyalázatos kufár lelket, gerinctelen, pénzért mindenkit kiszolgáló

⁵⁵ Instruktor (latin): felsőbb állami vagy pártszervek utasításait közlő és ellenőrző kiküldött.

⁵⁶ Palásti személyét nem sikerült azonosítani. – Antal Jánosné (Antal Helén) 1948-tól a Vallás- és Közoktatásügyi, majd Népművelési Minisztérium művészeti ügyek főosztályának vezetője, hozzá tartozott a művészeti oktatás felügyelete.

szellemet tükröznek azok a bútorok, amelyeket a Bútorértékesítő Vállalat nagyrészt még ma is árusít. Akkor, amikor az ország dolgozói minden erejüket megfeszítve küzdenek a különböző exporttervek teljesítéséért! Bár a magyar ipar külföldre készített árucikkei a külföldi országokban sikert aratnak, ezek a kullisszaárak nem tükrözik a hazai ipar helyzetét. Miért van az, hogy hazai szükségletre csak a fentebb említett sekélyes, selejtes és rossz szellemű árut juttatják a dolgozóknak ellenértékképpen? Azzal a néhány sállal, karpereccel, ötvös-keramikus, textiles munkával, amit a mostani iparművész gárda egyedi iparművész alkotásként létrehoz, nem elégíti ki dolgozó népünk igényét és követelését, hiszen az szép, olcsó, hasznavehető tömegcikkek hosszú sorát várja elsősorban, cserébe áldozatos munkájáért.

Felmerül továbbá az a kérdés, hogy átszervezésekor a Szövetség beismerte-e azt, hogy eddigi elméleti és szellemi irányításának nem tudott érvényt szerezni ezen a területen, vagy pedig ilyen irányú tevékenységet egyáltalán nem folytatott? Mik azok az eredmények, amelyeket tavalyi átszervezése óta elért, kiharcolt? Az iparművészet művelői ma is egy széteső, céltalan szaktársadalmat jelentenek. Ha az azelőtti években volt egy hivatalos, kötelező érvényű, helytelen művészetelmélete és ez a ma légkörében eleve semmivé foszlik, helyette újat nem bír létrehozni belső okai miatt, akkor a Szövetség nem több, mint egy elvek és célok nélküli egyesülés, mely képtelen pillanatnyilag felvenni a harcot a 46–47–48-as idők akkor is, ma is helytálló, emberséges és világviszonylatban kialakuló, térhódító eszményeinek a megvalósításáért. Hiányzik a kapcsolat az Iparművészek Szövetsége, a Népművelési Minisztérium és az eddig végzett hallgatók között, de ez lenne a kisebbik baj. Végzetes annak a kapcsolatnak a hiánya, amely a Szövetség és a tagjai között, valamint a szaktársadalom célkitűzéseit és eredményeit végrehajtó, megvalósító minisztériumi főosztályok között fennáll. Jelen pillanatban talán fel sem mérhető, hogy ez is mennyire oka és létrehozója annak az állapotnak, amely az egyetemes iparművészet mai helyzetét jellemzi – és ezeknek a mulasztásoknak sürgős orvoslását követeljük.

A mai vitaest eredményességét az bizonyítaná a legjobban, ha az itt felvetett kérdések feltétlenül belekerülnének az iparművészet revíziójának programjába, annál is inkább, mert ez a vitaest képviseli mindazokat, akik a fentebb vázolt helyzetet igazságtalannak és erkölcstelennek, az iparművészet jellegét tekintve méltánytalannak érzik. Az iparművészet nem eszköze az egyéni érdekhajhásznak, hanem a fennálló igényeket nevelő módon kielégítő, a mai kor törekvéseinek, követelményeinek eleget tevő, szabad légkörű alkotó munka.

Nem tűrjük, hogy ennek az új, most születő, tartalmában megújuló és igaznak érzett törekvésnek „támogatói”, sőt, újonnan átmázolt cégtáblával, élharcosai legyenek azok, akikhez éppen a közelmúlt művészi, művészetpolitikai, eddig meg sem magyarázott tettei, tévedései fűződnek.

Végezetül: az előbb említett minisztériumi koordinálás, valamint a megújuló Szövetségben bekövetkező elvi tisztázódás folyamatán és várható eredményein túlmenően kérjük azt, hogy a Szövetség és az iparművészet, valamint a végrehajtott szervek közé iktatott Iparművészeti Tanács fokozottabb támogatást és hatáskört nyerjen, mind felettesétől, a Népművelési Minisztériumtól, mind a Minisztertanácstól. Mi minden erőnket és őszinte törekvésünket felkínáljuk a megújult Szövetségnek, hogy az Iparművészeti Tanáccsal együttesen megvalósíthassa azt, amit az iparművészet a társadalomnak nyújtani hivatott.

GÁCS GYÖRGY: Mielőtt rátérnék arra, amit tulajdonképpen mondani akarok, röviden az IBUSZ-utazással kapcsolatban szeretnék egy-két dolgot elmondani. Én az öregek között a múlt héten voltam Bécsben. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy rettenetes körülmények között utaztunk... (*Közbekialtás: Nem igaz!*) ... és ez az utazás valóban az elmúlt háborús időkre emlékeztetett. Mindez – mint ahogyan egy levélben a Szövetség értesített – 60 000 forinttal többbe került, mint az előző kényelmes utazás – mégpedig azért került többbe, mert ezt az IBUSZ rendezte, az előzőt pedig a Szövetség. Ez nem volna érdekes, ha nem jött volna ki olyan rendelet, amely monopolizálja az IBUSZ-nak az összes külföldi utazásokat. Ha az IBUSZ ennyire képtelen külföldi társasutazásokat rendezni, akkor ne legyen neki társasutazási monopóliuma, hanem bízva ezt azokra, akik képesek megszervezni az utazásokat, és ezek szervezzék meg saját maguknak. (*Taps.*)

Ezzel kapcsolatban hiányolom azt, hogy még nem adtak hangot a fiatalok, akiknek még nem volt módjuk arra, hogy Párizs, Róma, Firenze nevét kiejtsék, – ugyanakkor, amikor Rómában a Collegium Hungaricum⁵⁷ földszintjén idegenek vannak, az I. emeleten lakik az igazgató, a II. emeleten az ellenkormány... (*Közbekialtás: Mi az, hogy ellenkormány?*) Papok laknak ott és disszidensek. Az egész palotában disszidensek laknak. Tehát ott volna hely arra, hogy az arra érdemes fiatalok oda kimenjenek. Ezzel kapcsolatban vissza lehetne állítani a régi ösztöndíjrendszert (*Taps*), de addig is, amíg ez megvalósul, joggal kérdelem, vajon egyetlenegy olyan iparművész sem volt, aki az idén érdemes lett volna Derkovits-ösztöndíjra? (*Taps.*) Mert senki sem kapott.

A következőkben gyakorlati dolgokat szeretnék elmondani. Az egyik a munkakiadások kérdése. Itt elsősorban azokra a műfajokra gondolok, amelyek egy-egy új építménnyel, egy-egy új objektummal kapcsolatban kerülnek megalkotás-

⁵⁷ Rómában, Párizsban, Bécsben, Berlinben állami ösztöndíjas magyar művészek és tudományos kutatók szálláshelyéül olyan paloták álltak (állnak) rendelkezésre, amelyek a magyar állam tulajdonában voltak (vannak). Az ötvenes években éberségi okokból felfüggesztették működésüket. – A felszólaló egyébként téved, a római Collegium Hungaricumban nem működött emigráns ellenkormány, viszont az eredeti megállapodás alapján laktak ott teológiai tanulmányokat folytató papok.

ra. Természetesen ez az iparművészetnek igen széles területét öleli fel, amennyiben a belső berendezések – tehát azok a dolgok, amelyeket az úgynevezett épület-beruházási keretből finanszíroznak, mint például: a lámpa, a függöny, a szék – szintén eloszthatók volnának a művészek között akkor, ha a mai gyakorlattal ellentétben történne a munkák kiosztása. A munkák kiosztása úgy történik, hogy külön adják ki ugyanazon épületnek a szobrászati munkáit a szobrászati lektorátus részéről, külön adja ki a festészeti munkákat a festészeti lektorátus – tehát egymástól teljesen függetlenül –, és ha úgy vélik, hogy itt iparművészekről is van szó, akkor az iparművészeti lektorátus ismét külön adja ki a munkákat. Elképzelhető, hogy micsoda szellemi egység lesz ebből, ha a munka ilyen művészeti szellemben fogant, mert a szobrász-, a festőlektorátus is egy-egy művet külön ülésen ad ki, tekintet nélkül arra, hogy a munka milyen művészeti szellemben fogant. (*Közbekiáltás: Hol vannak a belsőépítő iparművészek?*) Azok itt vannak. (*Közbeszólás: Igen, de nincsenek a helyükön!*) Ezért azt a határozati javaslatot terjesztem elő, hogy a munkakiadás ne részleges legyen, hanem egy-egy objektum egységes képzőművészeti, iparművészeti megfogalmazására vonatkozzék. És itt van az, amiben ellentétben vagyok azokkal az elvtársakkal, akik a két szövetség különválasztását javasolták. Ezt – sok határterület teljes összefonódása miatt – teljesen helytelennek találom. Végeredményben nem azon múlik egy szövetségnek a jó vagy rossz munkája, hogy külön székházban van-e, vagy pedig külön vezetősége van-e, hanem azon, hogy tagjai mit csinálnak. (*Taps.*)

Most pedig előterjesztem a második határozati javaslatomat, – és most megint elmondom a jelenlegi gyakorlatot a zsűrizéssel kapcsolatban. Ma mindenféle szakterület élén egy-egy lektor áll, aki olvas – mert különben nem lektornak hívnák –, amely intézmény ellen különben rengeteget tiltakozott a szövetség, éppen azért, mert az egy ízlésnek az érvényesülése, ami ezen keresztül szükség-szerűen bekövetkezik. Ez rengeteg uniformizálódásnak a kiindulása. Mármost a lektor kap egy zsűri-listát, amelyet a Szövetség szakosztályi vezetősége állít össze. A zsűri-listából ő maga választja ki, hogy egy-egy munkát ki zsűrizzen. Szükségszerű az, hogy itt egy olyan dolog következzen be, hogy egyszer összejönnek igen mameluk⁵⁸ jellegű emberek, másszor összejönnek igen kemény zsűrorok, de semmiképpen sincsen biztosítva az, hogy különböző szemléletű emberek kerüljenek össze. Ezért javaslom, hogy ne egy zsűri-listát, hanem zsűricsoportokat kapjon meg a lektor, és ugyanahhoz a munkához ugyanazt a zsűri-csoportot kell kihívni. Ezeknek a zsűricsoportoknak az összeállítása pedig olyan legyen, hogy abban különböző szemléletek érvényesüljenek.

⁵⁸ Mameluk (arab): fejbőlintó jánosok, hivatalból egyetértők.

Itt szeretnék kitérni Juris Ibolya elvtársnőnek a zsűrivel kapcsolatos dolgaira is. Azt mondta, hogy egy szakember van abban a zsűriben, aki a kézifestést érti. Akkor talán van egy, aki érti a nyomott anyagot, van egy, aki érti a szövött anyagot, és van egy, aki érti a köcsögöt. Azt hittem mostanáig, hogy itt a művészethez kell érteni, és akkor úgy lehet zsűrizni, de ha valaki vagy csak a nyomott anyaghoz, vagy a szövött anyaghoz, illetőleg a kerámiához ért, azt nem lehet elfogadni zsűrizési alapnak. (*Taps.*)

Amint mondtam, van ez a zsűrilista, de még ezt sem használják ki a lektorok, mert kialakul valami az egyszerűség kedvéért, hogy: ezt a három-öt embert bizonyosan elérem, és mindig azokat hívják be, viszont a zsűrilistának nagy része munka nélkül van, amióta csak beírták őket a listába. Ezért a határozati javaslatom az, hogy a zsűrit ne a lektor válassza ki, hogy egy-egy munkához kiket állít össze, hanem előre összeállított, különféle művészeti szempontokkal rendelkező zsűri-csoportok legyenek. Valószínű, hogy ez műfaji gazdagodást is fog jelenteni, különösen a dekoratív művészetekben, és nem fog előfordulni olyan eset, hogy odamegy az egyik építész, és kér valamilyen munkát, de az a zsűri, amelyiktől kérte, nem ismerte az illetőt, és nem tudott neki díszítőfestőt ajánlani, így az építész nyugodtan mondhatta, hogy díszítőfestő nincs. Ezért megcsináltatja a munkát valami kedves öreg bácsival, és az épület nagyon csúnya lesz. A Gubacsi úti iskola építésével kapcsolatban Pintér Béla építész kapta ezt a választ, és megcsinálta valaki „gyönyörű Kőrösfői-Kriesch stílusban”⁵⁹ azt a mennyezetet, amelynek homlokzatán Hincz Gyulának⁶⁰ van a sgraffitója.⁶¹ Nem hiszem, hogy ez egységes lehet.

Még egy kérdést vetek fel. Az Iparművészeti Főiskolán működött tanszaki keretben – és most tanszaki kereten kívül – a díszlettervezők és jelmeztervezők (tehát igazi művészek) tanszaka. Azok a fiatalok, akik itt végeztek, körülbelül 39-en (az én értesüléseim szerint 39-en), lehet, hogy egy-kettőnél ez nincs meg, de a zöménél az van, hogy valóban jól dolgoznak a munkaterületükön, azonban sehova sem tartoznak. A Színház- és Filmművészeti Szövetségnek a szcenikusai művészeti életnek nem nevezhető gyakorlatot folytatnak a Szövetségben belül (*Taps.*) és a mi Szövetségünkben pedig nincsenek benne. Van egy kerete ennek a szakcsoportnak, a Szövetség alapszabályai szerint azonban ez nem működik,

⁵⁹ Kőrösfői-Kriesch Aladár (1863–1920) festő, iparművész, a magyar szecesszió egyik vezéralakja. Az ötvenes évek általános szecesszió-ellenes felfogására vall, hogy nevét gúnyosan említik.

⁶⁰ Hincz Gyula (1904–1986), festő, grafikus, az expresszionista művészeti törekvések jelentős magyar képviselője, 1946–1951 között az Iparművészeti Főiskola grafika- és textiltanszákán az illusztráció tanára.

⁶¹ Sgraffitó (olasz): karcolásos művészeti technika, melynél az alsó vakolatréteg színei előtűnnek a felsőbb rétegen.

és miután csak két-három tag volt, aki ebben a csoportban lett volna – ez a díszítőfestő szakcsoport – ezt működésen kívül helyezte a Szövetség vezetősége. Javasolom, hogy ezek is tartozzanak ide. Ezeket kívántam elmondani.

KISS ROÓZ ILONA: Elvtársak! Szeretném előrebecsátani, hogy nem készültem felszólalásra, és így felszólalásom talán kissé rapszodikus lesz.

Azt hiszem, mindannyian örültünk a mai ankétnak. Nem merném azt állítani, hogy a mai ankétnak azok a problémái, amelyeket az elvtársak felvetettek, teljesen ismeretlenek, és előttünk nem voltak tudottak. Nem értek egyet Tóth elvtársnővel, hogy ezekről a problémákról nem tudtunk. Tudtunk róluk, évek óta beszéltünk róluk, és amit tudtunk, azt meg is csináltuk.

Az elvtársaknak igazuk van, hogy ez nem fiatalok és idősek problémája, hanem elsősorban az iparművészeti terület tisztázatlansága, olyanfajta tisztázatlansága, hogy leültünk-e egyáltalán egy asztalhoz, és megbeszéltük-e, hogy milyen elveket vallunk az iparművészet területén. Ez nem történt meg, és azok a hibák, amelyek ebből adódtak, rányomták a bélyegüket az egész területre.

Az elvtársak felvetették – és teljes mértékben egyetértek velük –, hogy az elmúlt éveknek az az ifjúságpolitikája, amely nagyon szép célokat tűzött az emberek elé anélkül, hogy ennek meglenne a gazdasági bázisa: ez nem volt helyes. De nem volt helyes az sem – és ezt most a nyolchónapos szövetségi működésem alatt harmadszor vetem fel úgy a minisztérium, mint a pártközpont felé –, hogy miért nem hangolják össze a művészetoktatási főosztály és a képzőművészeti főosztály munkáját? Miért van az, hogy az iparművészeti főiskolára felvesznek embereket anélkül, hogy a képzőművészeti főosztály vagy a Képzőművész Szövetség tudná azt, hogy ezek a tagok végzésük után hová kerülnek? Higgyék el, hogy a legnehezebb helyzetben vagyunk amiatt, hogy a főiskola kibocsát embereket, és a Szövetség nem tudja, hogy mit kezdjen velük, – és ez azért van, mert annak idején nem kérdezték meg, hogy mi lesz ezekkel az emberekkel.

Elsősorban ezeket a kérdéseket kell tisztázni. Foglaljon állást a Népművelési Minisztérium: mennyiben van szükség iparművészetre, hány emberre van szükség, így folyják a beiskolázás, mert akkor rendjén lesz a kiiskolázás is a főiskoláról.

A másik kérdés az Iparművészeti Tanács⁶² kérdése. Amikor megalakult, mindannyian nagyon örültünk. Olyan kezdeti lépés volt ez, amelyről úgy nézett ki –

⁶² 1954-ben alakult mint tárcaközi szerv, hogy az ipar és a kereskedelem termékeinek esztétikai szempontú felügyeletével segítse elő a használati tárgyak kulturált megjelenését.

és merem állítani, hogy jelenleg is úgy néz ki –, hogy segíteni fog azokon a tagokon, akik üzemi területen dolgoznak. Akik persze kimentek az üzemi területre, maguk is tudhatták, hogy nem megy könnyen. Tudok arról, hogy legmagasabb miniszteri szinten elfogadták a státuszrendezést könnyűipari területen. A könnyűipari kollégium⁶³ határozott, ahol az iparigazgatóságok vezetői is ott voltak, de még mindig nem történt semmi, vagy csak kevés. Lent a területen elsikkadnak ezek a kérdések.

Ismétlem: ez a probléma nem a fiatalok problémája, mert az idősebb, a korosabb iparművészeket is legalább annyira nyomja. Nem hiszem, hogy üzemen belül minden tervezőnek teljesen kielégítő az alkotási lehetősége. Azt hiszem, hogy a fiatalok ebben nem állnak egyedül. Nehéz elfogadtatni, kiharcolni az újat.

Ami pedig a Szövetség politikáját illeti: nem tudom, hogy a jelenlegi vezetőségen lemérhető-e az egész Szövetségnek a munkája. (*Felkiáltások: Le!*) Hadd mondjam végig. A jelenlegi vezetőség nyolc hónapja dolgozik. Azt is meg kell azonban mondanom, hogy a jelenlegi vezetőségből, amely ugyanúgy kilenc vagy hét tagú, talán ketten vagy hárman dolgoznak. A többiek meglehetősen passzívan viselkednek. Adódhat ez részben abból, hogy az egyik tag vidéken lakik, a másik az Iparművészeti Tanács titkára, a harmadik – mióta a szakosztályi vezetőség működik – talán kétszer jelent meg vezetőségi ülésen. Hogyan dolgozzék a szakosztályi vezetőség, ha nincs, aki irányítsa?! Mindenesetre jogos, ha bizalmatlanok ezzel a vezetőséggel szemben: nem hiszem, hogy ez a testület alkalmas volna arra, hogy megoldja most ezt a kérdést. A Szövetségen belül a jövő héten lesz szakosztályi ülés, a fiatalok ott lesznek, vessék fel a problémát, és oldjuk meg közösen. (*Zaj.*) Azért vannak ott a fiatalok. (*Közbekiáltás: Kicsodák?*) Majoros János. (*Felkiáltás: Nem szavazhat, csak tagjelölt.*) Tag. Nem ment még be, de tag. (*Zaj.*) Lesznyik Károly is tag. Bakai Erzs. Nem szabad úgy elindulni, hogy a Szövetség olyan szerv, amely semmit sem fog megtenni, ha a fiatalok kérik.

Sajnálom, hogy a ruhatervezők nem állnak fel. Mi vetettük fel vezetőségi ülésen, hogy az Alapon keresztül csináljunk olyan modelltervező részleget, amely szerződéses viszonyban van. (*Zaj.*) Ha a tagok nem vetik fel, én mint keramikus, nem tudom, hogy a ruhásoknak hol szorít a cipő. Ha elmondják, akkor segítünk, de meg kell mondanom azt is, hogy a Szövetség olyan irányító szerv, amelynek minden tagja köteles a szövetségi munkában részt venni. Nagyon helytelenítem – és magamat is beleértem –, hogy az utóbbi hónapokban csak ránk

⁶³ A Könnyűipari Minisztérium legmagasabb szintű tanácskozó testülete.

hárult a munka, mert az elvtársak semmit sem segítettek, még ha hívtuk őket, akkor sem. (Zaj.)

Itt van azután a divatlapprobléma⁶⁴. Hogy az Alapon belül egy... (Felkiáltások: Nem ez a központi kérdés!) Feltettek egy kérdést, engedjék meg, hogy válaszoljak rá. Hogy az Alapon belül egy divatlapot indítsunk, és hogy divattervezőket foglalkoztassunk, ez az ötlet nem két hónapja indult el, hanem valamikor tavasszal. Azóta dolgozott egy divattervező, ruhatervező szakcsoport – Vörös Irén, Balogh Rozi –, és ők dolgozták ki, hogy kik vesznek részt ebben a munkában Nádor Verával együtt. Ennek alapján történt a szerződötetés, nem azért, mert ezt az ankétot összehívták. Ez a jegyzőkönyvekből kiolvasható. (Felkiáltások: Mikor értesült erről a dologról Szabó Albert? – Szabó Albert: Két héttel ezelőtt, de a szerződést még nem láttam.) Engem Balogh Rozi értesített arról, hogy a Szövetség rögtön küldje át a névsort a Képzőművészeti Alaphoz, mert október 15-én megkötik a szerződést. (Zaj.)

NÁDOR VERA: Gulácsi Ilona akkor került racionalizálásra, amikor meg akartuk valósítani az alkotóközösséget, amelyben részt vett volna. Nem tudtuk. Ugyanakkor a textilfestők megkapták. Nagyon sokat jártunk utána, hogy megkapjuk. Azt mondták, hogy nem időszerű. (Zaj.)

Most újból felvetődött a divatkérdés, amelyet Schubert elvtárs Szilárd elvtársal megbeszélt és... (Zaj.) Balogh Rozi és Szilvitzky Margit tárgyaltak ebben az ügyben, és körülbelül két hete, hogy tető alá került, a különböző fórumokon átment. Ez a szerződés Balogh Rozitól... (Zaj, a felszólaló további szavait nem lehet érteni.)

SOMOGYI ÁRPÁD: Ne folytassunk személyes purparlét⁶⁵. Tudniillik rettenetesen múlik az idő. Most háromnegyed kilenc. Kívánnak tíz perc szünetet úgy, hogy mindenki a helyén marad? (Nem!) Akkor folytatjuk.

Mivel nem azért jöttünk össze, hogy az elnökség tagjain – illetőleg most már a Szövetség tagjain – külön-külön apró kis dolgokat számon kérjünk, hanem azért, hogy globálisan megtárgyaljuk a magyar iparművészet kérdéseit: nem tartom helyesnek, ha a vezetőségi tagok ilyen apró kis részletekre is kitérnek, ami csak az időt húzza és apró purparlékra ad alkalmat. Tartsuk meg a vita első felének a színvonalát, és ezen a színvonalon folytassuk a vitát. Próbáljuk a színvonalat megtartani a hozzászólásokban, hiszen úgysem tudjuk itt az összes kifogásokat

⁶⁴ D. Szabóné ruhatanszak-vezető tanár kezdeményezte divatlap kiadását, ám ez 1956 végéig nem valósult meg.

⁶⁵ Pour parler (francia): szóváltás, vita.

elintézni, úgysem tudnak a vezetőségi tagok egy perc alatt eldönteni minden kérdést. Magasabb síkon kell, hogy megbeszéljük ezeket a kérdéseket, amelyek különben sem tartoznak szorosan erre az értekezletre. Halljuk a fiatalokat, hogy mit akarnak, és a vezetőség tárgyaljon majd velük, hallgassa meg őket és orvosolja problémáikat. Ez az én egyéni véleményem. Ne mélyedjünk bele apró kis részletkérdések taglalásába, mert elsekélyesedik a vitánk és eltérünk a lényegtől. (*Taps.*)

KISS ROÓZ ILONA: A másik kérdés a zsűrizés kérdése. Elvi kérdésként szeretném felvetni, továbbmenve azon, amit Gács elvtárs javasolt, mert az sem helyes, hogy a Szövetség jelöljön meg zsűricsoportokat és azok konzultáljanak. A Szövetségben olyan felfogás alakult ki, hogy sokkal helyesebb, ha a művészekre bízunk, hogy kikkel kívánnak konzultálni. Sokkal helyesebbnek tartom ezt, mert az illető művész inkább meg tudja mondani, hogy kinek az ítéletében bízik meg, ki az a művész, akinek felfogásával egyetért és aki segítően hat rá. Javasolom tehát, hogy egy ilyenfajta zsűrizés jöjjön létre a Szövetségen belül, ez inkább elő fogja segíteni a munkát, mint a mostani zsűrirendszer.

Itt van azután az a kérdés, hogyan tudnánk segíteni az üzemi fiatalokat, azokat, akik az üzemekbe kikerülnek. A múltkor a rádióban hallottam egy előadást. A jugoszláv fiatalokról volt szó, és elmondották, hogy akik egyetemre, főiskolára járnak, megpályáznak egy ösztöndíjat az első évben. Ezeket az ösztöndíjakat a különböző jugoszláv tartományok üzemei vagy maguk a tartományok írják ki. (*Felkiáltás: Nem lényeges!*) Ezek a tartományok kiírják az ösztöndíjakat, a növendékek az első évben megpályázzák, de akkor a növendék köteles a tartomány ösztöndíja alapján oda menni dolgozni, amely helyre ez a tartomány vagy üzem meghirdette az ösztöndíjat. Részben felelősséggel tartozik az az üzem vagy az a hely az illető hallgatónak, hogy ha kikerül, akkor megfelelő alkotói helyet biztosítson számára, részben pedig a hallgató is azzal a biztos tudattal indul el a pályáján, hogy ide kerülök, nekem ilyen munkát kell elvégeznem, és ezt a munkát jól fogom tudni csinálni. Javasolom, hogy az illetékes szervek – a Népművelési Minisztérium két főosztálya – ezt is tárgyalják meg, és próbáljanak ezzel is foglalkozni.

Szóba került az iparművészeti szakosztály vezetősége is. Az elvtársak beadtak egy javaslatot évekkal ezelőtt. Én akkor a főiskolán voltam, ezzel a javaslattal egyetértettem, és a tartalmával jelenleg is egyetértek. De megmondom azt is, hogy milyen formában. Nemrég – tavasszal – a pártközpont kulturális osztályán volt egy értekezlet, ahova főiskolai hallgatók is eljöttek, és elmondták, hogy ennek a beadványnak az ügyében semmi sem történt. Akkor azt mondtam, hogy a beadvánnyal egyetértek, de nem ilyen formában, hanem találni kell olyan szervezeti lehetőséget, ahol ezeket a kérdéseket meg lehet oldani. Akkor sem

tartottam és jelenleg sem tartom egészen helyesnek azt, hogy egy külön ifjúsági szövetség alakuljon. Sokkal helyesebbnek tartanám, ha a fiatalság a művészeti szövetségbe kerülne be, és ezen a kereten belül fejtené ki a munkáját. Sokkal helyesebb volna ez, mert egy meglévő keretet sokkal könnyebb javítani, mint valamilyen új, döcögő munkával elindulni. Javasoltam, hogy ezt csináljuk meg. Utána bejöttek egy páran és megmondták, hogy a tagság bizalmatlanságot szavazott velem szemben amiatt, mert ezzel nem értettem egyet. Azután elmondtam, hogy mivel bizalmatlanok velem szemben, nem kívánok részt venni a javaslat további kidolgozásában, az elvtársak csinálják meg, javasolni és támogatni fogjuk a felsőbb szervek felé. Ez a javaslat; most pedig itt van ez az ankét és remélem, hogy ennek nagyon hasznos tapasztalatai lesznek. A továbbiakra nézve elengedhetetlenül fontosnak tartom, hogy az elvtársak vegyenek részt a szövetség munkájában, és ne történjen meg az, még akkor sem, ha tagjelölt valaki, hogy a hátsó sorban leülnek, és nem szólalnak fel öt-hatszori felszólítás után sem.

A másik, amit mondani akarok: nagyon szeretném, ha az elvtársak tényleg komolyan elindítanák a szövetségi munkát. A jelenlegi vezetők valószínűleg le fogják vonni ebből a következtetéseket. Az elvtársaknak jogukban van új vezetőtséget választani. Helyes, válasszanak is az elvtársak. Nem akarok ígéretet tenni, hogy én is szeretnék részt venni ebben a munkában, de úgy érzem, hogy eddig is tettem valamit a fiatalok érdekében, és ezután is szeretnék tenni.

KISS LÁSZLÓ: Mielőtt kérdéseimet Kiss Roóz elvtársnőhöz feltenném, azt jelentem ki, hogy Kiss Roóz elvtársnő elhangzott beszédét tendenciózusnak tartom abból a szempontból, hogy részletkérdésekre adott választ és nem azokra, amikről órákon keresztül beszélünk. Miért nem beszélt arról, hogy ki a felelős azért a helyzetért, amely az iparművészet terén előállt? És mi a véleménye arról, hogy a művészeti ágaknak egyes területei monopolizálva vannak egyes emberek kezében? Mi a véleménye arról az érdekközösségről, amely ezen a területen van? És mi a véleménye a munkaelosztás terén lévő önkényességről? (*Taps*)

KISS ROÓZ ILONA: Az első kérdés az volt, hogy ki a felelős a jelenlegi helyzetért. Elvtársak, a művészetpolitikában felelősek vagyunk mindannyian, Schubert elvtárs, Kaesz elvtárs⁶⁶, Juhász elvtárs és mindannyian végig – akik az ifjúsággal foglalkoztunk –, magamat is beleértve. Nem hiszem, hogy ez

⁶⁶ Kaesz Gyula (1897–1967), bútortervező, belsőberendező, építész, 1952–1958 között az Iparművészeti Főiskola főigazgatója, döntő szerepe volt az Iparművészeti Tanács felállításában. A főiskolán ipari formatervezés néven új szakot kezdeményezett.

alól valamelyikünk is kivétel lenne. A hibánk főleg ott van, hogy azokat a művészeti elveket, amelyeket akár Schubert, akár Juhász elvtársak hangoztattak, nem vitattuk meg, hanem elfogadtuk, és ez vonatkozik az elvtársakra is. Jól emlékszem arra, hogy amikor Engelsz elvtárs Sztálin-portrét mintázott, és még egy csomót...

HEGEDŰS B. ANDRÁS: Mennyiben tartozik ez ide?

ERDŐS PÉTER: Mennyiben tartozik ez ide? Mégiscsak különbség van a terrorizáltak és a terrorizálók között! (*Taps.*)

HEGEDŰS B. ANDRÁS: Szíveskedjék megmagyarázni: mennyiben tartozik ide az, hogy Engelsz elvtárs valamikor Sztálin-portrét csinált? Mennyiben tartozik ez a magyar iparművészet 1956. évi problémáinak megoldásához?

ERDŐS PÉTER: Azonkívül, hogy provokatív is!

KISS ROÓZ ILONA: Nem tudom különválasztani a kultúrpolitikát, a művészetpolitikát az általános politikai helyzettől...

HEGEDŰS B. ANDRÁS: Nem is kell!

KISS ROÓZ ILONA: ...azt hiszem, hogy amikor mindannyian részesei voltunk ennek a politikának – ki könnyebben, ... (*Közbekiáltás: Egyesek csinálói, mások szenvedői! Különbséget kell tenni!*) ... Nem tudom, hogy én mennyiben voltam terrorral a többiekre nézve. Valószínűleg voltam – ha az elvtársak úgy látják –, de nem tudom azt sem, hogy mennyiben jelentett számomra kivételt vagy előnyt az, hogy tizenkét éven keresztül én a magyar kultúrpolitika káderpolitikája következtében szakmailag semmit sem tudtam dolgozni. Nem hiszem, hogy ez mellékes kérdés lenne, mert ez is hozzátartozik. Felelősek vagyunk ezért a jelenlegi helyzetért, és én vállalom a felelősséget. Semmiféle visszautasítást vagy valamit nem kívánunk – és ez helytelen is lenne, mert magam érzem legjobban a súlyát –, de ugyanakkor megmondom, hogy nagyon szerettem ezt a területet, szerettem jelenleg is, és továbbra is az az érzésem, hogy csináltam is valamit ezen a területen, ha nem is olyan sokat, mint esetleg mások. Nem tudom olyan könnyen levenni a vállamról azt a tizenkét évet, amely jelenleg nyom. Nem is olyan könnyű ez, elvtársak, higgyék el nekem.

A másik kérdés, amit felvetettek az elvtársak: a zsúriprobléma volt. Az előbb kifejtettem már, hogy helytelennek tartom a jelenlegi zsúrizést. (*Közbeszólás: Miért nem tett ellene?*) Tettem, elvtársak. Az, hogy nem jelentettük be Szlávits